

Methodebeschrijving Vijf Sterren Dorpen

Databank Effectieve sociale interventies

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

Deze methodebeschrijving is gemaakt door:

Kristel Rat
MOVISIE
k.rat@movisie.nl
030 789 21 65

Kristel Rat is manager van het programma Kennisdiensten van MOVISIE.

Juni 2012

Voor meer methodebeschrijvingen en eventuele vragen en/of reacties kunt u terecht bij:
www.movisie.nl/effectievesocialeinterventies.

Deze methodebeschrijving is mede mogelijk gemaakt door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Het werkblad dat gebruikt is voor het maken van deze methodebeschrijving, is deels gebaseerd op het Werkblad beschrijving interventie van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en het RIVM.

Inhoudsopgave

Inleiding: leeswijzer	4
Samenvatting	6
1. Beschrijving methode	9
1.1 Probleemomschrijving	9
1.2 Doel van de methode	9
1.3 Doelgroep van de methode	9
1.4 Indicaties en contra-indicaties	10
1.5 Aanpak	10
1.6 Materiaal	12
1.7 Uitvoerende organisaties	13
1.8 Benodigde competenties van de uitvoerder	13
1.9 Overige randvoorwaarden	14
1.10 Overeenkomsten en verschillen met andere interventies	14
1.11 Contactgegevens ontwikkelaar	15
2. Onderbouwing	16
2.1 De ontwikkelgeschiedenis van de methode	16
2.2 Onderbouwing van de probleemanalyse, doel, doelgroep en aanpak	16
3. Onderzoek naar praktijkervaringen	18
3.1 Praktijkervaringen van de uitvoerder	18
3.2 Praktijkervaringen van de cliënt/burger	19
3.3 Praktijkvoorbeeld	21
4. Effectonderzoek	23
4.1 Directe aanwijzingen voor de effectiviteit	23
4.2 Indirecte aanwijzingen voor de effectiviteit	23
5. Conclusies	24
5.1 Samenvatting werkzame elementen	24
5.2 Samenvatting effectonderzoek	24
6. Verantwoording	25
6.1 Zoeken en selecteren van literatuur	25
6.2 Literatuur	25
 Bijlage 1: Toelichting effectonderzoek	 27
Bijlage 2: Overzicht onderzoeken en de hoofdkenmerken	29

Inleiding: leeswijzer

Professionals en burgers worden in de sociale sector geconfronteerd met een wirwar aan informatie waar ze een weg in moeten vinden. Die informatie is vaak versnipperd en daardoor weinig toegankelijk. In de *Databank Effectieve sociale Interventies* brengen wij methoden waarmee in de sociale sector gewerkt wordt, bij elkaar. De methodebeschrijvingen geven een zo volledig mogelijk beeld van alle beschikbare informatie over een methode. Als hulpverlener, actief burger of vrijwilliger kunt u hiermee vaststellen of de methode geschikt is voor de situatie waarin u of uw organisatie iets wil doen. Als gemeente kunt u zich op de hoogte stellen van de methoden die er zijn en wat er bekend is over de effectiviteit. Op basis daarvan kunt u met organisaties in uw gemeente in gesprek gaan over de inzet van deze methoden. Indien u besluit om met de methode aan de slag te gaan, verwijzen we u naar de ontwikkelaar voor het handboek en eventuele andere beschikbare materialen.

De methodebeschrijving is opgebouwd langs vier lijnen. Onderdeel 1 van dit document beschrijft de methode zelf, zoals de doelen, de doelgroep en de aanpak. Onderdeel 2 laat de onderbouwing van de methode zien: de visies, theorieën en wetenschappelijke onderzoeken die de ontwikkelaar heeft gebruikt bij het ontwikkelen van de methode. Onderdeel 3 geeft zicht op de praktijkervaringen van de uitvoerder en de cliënt/burger met de methode. Onderdeel 4 geeft inzicht in wat er wetenschappelijk bekend is over de effectiviteit van de methode.

De methodebeschrijving is in nauwe samenwerking met de ontwikkelaar van de methode tot stand gekomen. Zo levert de ontwikkelaar informatie aan en geeft deze *feedback* op het concept en toestemming voor publicatie. Soms schrijft de ontwikkelaar zelf de methodebeschrijving, dan biedt MOVISIE begeleiding en geeft zij feedback. De methode wordt uitgebreid in kaart gebracht. Dit kan de ontwikkelaar op zijn beurt een impuls geven voor verdere ontwikkeling van de methode. Een methode staat dus niet stil, de methodebeschrijvingen zullen dan ook regelmatig worden herzien.

De methodebeschrijving is gebaseerd op een systematische zoektocht naar informatie. Bij die zoektocht werken de medewerker die de methodebeschrijving maakt en een informatiespecialist van de afdeling kennisstromen van MOVISIE intensief samen. Bij het zoeken van informatie over methoden zijn doorgaans de volgende zoekstrategieën toegepast: het inwinnen van informatie bij de ontwikkelaar, uitvoerende instanties en/of eventuele onderzoekers van de methode, het doorzoeken van Nederlandse en/of internationale databanken, het checken van referenties van reeds gevonden informatiemateriaal en een internet *deskresearch*. De verantwoording van de toegepaste zoekstrategieën is in beknopte zin terug te vinden in onderdeel 6.1. De zoekgeschiedenis is in uitgebreidere vorm vastgelegd in een hiertoe ontwikkelde *flowchart*, die is opgenomen in het archief van MOVISIE. Het relevante gevonden materiaal is terug te vinden in het literatuuroverzicht in onderdeel 6.2.

Bij het effectonderzoek (onderdeel 4) wordt onderscheid gemaakt tussen directe en indirecte aanwijzingen voor effectiviteit. Een toelichting op dit onderscheid vindt u in bijlage 1. Om de tekst in de methodebeschrijving zelf laagdrempelig te houden, worden de belangrijkste onderzoekskenmerken en resultaten zoveel mogelijk in woorden beschreven. De achterliggende cijfers vindt u in bijlage 3 en verder.

Wij wensen u veel inspiratie bij het lezen van deze methodebeschrijving. Wij hopen dat u zich hiermee een goed beeld kunt vormen van wat deze methode u te bieden heeft.

Samenvatting

1. Beschrijving methode

Doel

Het doel van de methode Vijf Sterren Dorpen is de component Welzijn in de *driehoek Wonen Zorg Welzijn* te versterken en de leefbaarheid te verbeteren.

Doelgroep

De doelgroep van Vijf Sterren Dorpen omvat alle inwoners van een dorp of buurtschap die iets willen doen ter verbetering van welzijn en leefbaarheid in de eigen gemeenschap.

Aanpak

Met de methode Vijf Sterren Dorpen gaat een dorp of buurtschap in vijf stappen op zoek naar de echte levensaders van het dorp, zoals de dorpingen dat zelf zien. Deze levensaders worden benoemd en verder ontwikkeld tot de 'sterren' van samenleven. Het doorlopen van dit proces wordt gedurende één dag per week begeleid door een professionele 'vijfsterrenwerker'. De doorlooptijd is ongeveer drie maanden.

Het gaat om de volgende vijf stappen.

Stap 1: *Werving, verkenning en uitdaging*: de dorpsbelangenorganisatie en de vijfsterrenwerker stellen een sterrenteam op van sleutelfiguren binnen het dorp.

Stap 2: *In de spiegel kijken en zelftoets*: via huiskamerbijeenkomsten wordt in direct contact met de dorpsbewoners een antwoord gezocht op de vragen als: 'Waar is dit dorp goed in? Waarom is het prettig leven in dit dorp?'

Stap 3: *Goed nadenken en uitdagingen benoemen*: 'waar blinkt dit dorp in uit? Waar liggen uitdagingen en verbeteringen?'

Stap 4: *Delen, verantwoorden en presenteren*: met een feestelijke afsluiting laten zien waar het dorp goed in is en de uitdagingen voor de toekomst presenteren.

Stap 5: *Verankeren en borgen*: een bijeenkomst van het sterrenteam, de contactambtenaar van de gemeente waarin het dorp ligt, de lokale welzijnsinstelling en andere relevante partijen. In deze bijeenkomst worden afspraken vastgelegd over de eventuele ondersteuning van de uitdagingen en de geformeerde werkgroepen.

Materiaal

Het volgende materiaal is beschikbaar:

De Methode Vijf Sterren Dorpen, geschreven onder redactie van A. van Straaten & J. Hofman, met medewerking van G. van Arragon, K. Bouwman en L. Hummel, uitgegeven in juni 2011 door de Brede Overleggroep Kleine Dorpen Drenthe (BOKD) te Assen.

De publicatie *Recepten voor een leefbaar dorp*, geschreven onder redactie van L. Hummel en W. de Jong met bijdragen van G. van Arragon, K. Bouwman, A. van Straaten, J. Hofman en de

Sterrenteams van Gasteren, Huis ter Heide, Echten, Schoonloo en Hooghalen, in juni 2011 uitgegeven door BOKD te Assen.

Op de website www.vijfsterrendorpen.nl is ook ander voorbeeldmateriaal beschikbaar.

Uitvoerende organisaties

De methode wordt toegepast door welzijns- of maatschappelijke organisaties of zzp-ers die met dorpen of wijken werken. In het project wordt de lokale welzijnsorganisatie betrokken als deelnemer, adviseur en eventueel eigenaar of uitvoerder van één van de vervolprojecten. Ook de dorpsbelangenorganisatie is nauw betrokken en eventueel de gemeente.

Ontwikkelaar

Brede Overleggroep Kleine Dorpen Drenthe
Dhr. Luit Hummel
0592 31 51 21
www.bokd.nl

2. Onderbouwing

De ontwikkelaars hebben voor de onderbouwing van de methode gebruik gemaakt van de visie op burgerparticipatie van Tonkens (2010, in: Van Straaten & Hofman, 2011). Daarin is, na 'overheid' (in de naoorlogse jaren) en 'markt' (jaren negentig) nu 'burgerparticipatie' het leidende principe bij het organiseren van de samenleving. Bovendien is gebruik gemaakt van het kernkwaliteitenkwadrant van Ofman (2006, in: Van Straaten & Hofman, 2011) om tot een analyse te komen van de huidige situatie en tot concrete stappen voor verbetering daarvan.

3. Onderzoek naar praktijkervaringen

Uit een evaluatie (Müller, 2012) van de praktijkervaringen van de professional en de cliënt/burger blijkt dat de deelnemende dorpen enthousiast zijn. Zowel uitvoerders als deelnemers geven aan dat het goed is dat de sterrenwerker een onpartijdige derde is die niet uit het dorp zelf komt. Daardoor kan deze persoon dingen in gang zetten die vanuit de bewoners zelf moeilijk tot stand zouden komen, lastige vragen stellen en deelnemers bij de les houden. Soms was het lastig de ondernemingszin van de burgers uit het sterrenteam wat af te remmen en de tijd te nemen voor het betrekken en mobiliseren van andere burgers. De deelnemende burgers zijn erg enthousiast, zowel over de huiskamergesprekken als over de slotbijeenkomst en het behaalde resultaat. Ook geven ze aan elkaar op een andere manier te hebben leren kennen.

4. Effectonderzoek

De ontwikkelaar voert geen onderzoek aan naar de effectiviteit van de methode of van

soortgelijke methoden. Dergelijk onderzoek is evenmin gevonden bij de door MOVISIE uitgevoerde literatuursearch.

5. Samenvatting werkzame elementen

- Het verbeteren van welzijn en leefbaarheid in het dorp door bewoners gezamenlijk de kwaliteiten én uitdagingen te laten benoemen.
- Procesbegeleiding door de vijfsterrenwerker als een relatieve buitenstaander draagt bij aan een open sfeer waarin bestaande impasses kunnen worden doorbroken, nieuwe gesprekken ontstaan en bewoners waar nodig worden uitgedaagd om verder te gaan.
- Het initiatief ligt bij een divers samengesteld sterrenteam van sleutelfiguren uit het dorp: jong en oud, man en vrouw, meer of minder betrokken bij het dorp, nieuwkomers en geboren en getogen dorpingen.
- Door de huiskamergesprekken en de slotbijeenkomst vindt verbreding plaats naar de gehele gemeenschap; dit draagt bij aan het draagvlak bij en de betrokkenheid van de bewoners.
- Via het kernkwaliteitenkwadrant wordt geanalyseerd waar het dorp sterk in is en waar juist aandachtspunten liggen.
- Resultaten worden geborgd en verankerd door afspraken te maken met de contactambtenaar van de gemeente waarin het dorp ligt, de lokale welzijnsinstelling en andere relevante partijen en door een jaarlijkse Sterren APK.

1. Beschrijving methode

De beschrijving van de methode is gebaseerd op het volgende handboek:

De Methode Vijf Sterren Dorpen, geschreven onder redactie van A. van Straaten & J. Hofman, met medewerking van G. van Arragon, K. Bouwman en L. Hummel, uitgegeven in juni 2011 door de Brede Overleggroep Kleine Dorpen Drenthe (BOKD) te Assen.

1.1 Probleemomschrijving

Op het platteland draait het sociale en maatschappelijke leven altijd al op deelname aan de dorpssamenleving. Burgerparticipatie is dus geen nieuw begrip. Deze participatie staat echter onder druk. Er is een verschuiving waar te nemen van klassieke dorpsbinding naar lokaal bewustzijn, van plaatselijke afhankelijkheidsrelaties naar sociale interacties op vrijwillige basis. Daarom is het ook voor dorpen en buurtschappen van belang om het begrip burgerparticipatie opnieuw in te vullen.

Wij nemen bij het beschrijven van de omvang van het probleem de informatie uit het handboek van de methode als uitgangspunt. De documentatie over de methode bevat geen nadere informatie over de oorzaken of het vóórkomen van het probleem. Wanneer u wilt beschikken over meer actuele of gedetailleerde informatie, verwijzen wij u naar www.cbs.nl of www.scp.nl.

1.2 Doel van de methode

Het doel van de methode Vijf Sterren Dorpen is de component Welzijn in de *driehoek Wonen Zorg Welzijn* te versterken en de leefbaarheid te verbeteren.

1.3 Doelgroep van de methode

De doelgroep van Vijf Sterren Dorpen omvat alle inwoners van een dorp of buurtschap die iets willen doen ter verbetering van welzijn en leefbaarheid in de eigen gemeenschap.

Selectie doelgroep

De doelgroep is zeer divers van samenstelling en het is belangrijk om een representatieve

groep te bereiken. De methode voorziet in selectiecriteria zoals een goede afspiegeling qua leeftijdsopbouw, sekse, mate van betrokkenheid bij het dorp en nieuwkomers versus geboren en getogen dorpingen.

1.4 Indicaties en contra-indicaties

In de documentatie over de methode worden geen specifieke indicatie- of contra-indicatiecriteria gegeven.

1.5 Aanpak

Met de methode Vijf Sterren Dorpen gaat een dorp of buurtschap in vijf stappen op zoek naar de echte levensaders van het dorp, zoals de dorpingen dat zelf zien. Deze levensaders worden benoemd en verder ontwikkeld tot de 'sterren' van samenleven. Het doorlopen van dit proces wordt gedurende één dag per week begeleid door een professionele vijfsterrenwerker. De doorlooptijd is ongeveer drie maanden, maar dit is afhankelijk van de uiteindelijke planning van bijvoorbeeld de slotmanifestatie.

Stap 1: Werving, verkenning en uitdaging

De wens om aan de vijf sterren te werken komt voort uit het dorp of buurtschap zelf, vanuit de wens om iets te doen met welzijn in de eigen gemeenschap. Doorgaans speelt de belangenorganisatie hierbij een rol. Nadat een dorp heeft besloten met de methode aan de slag te gaan, stellen de dorpsbelangenorganisatie en de vijfsterrenwerker een sterrenteam op van sleutelfiguren binnen het dorp. Dit team treft de voorbereiding voor stap 2, waarin het dorp op zoek gaat naar zijn eigen levensaders.

In deze fase worden partners benaderd, bijvoorbeeld de lokale welzijnsorganisatie. In principe krijgen deze partners de volgende vier vragen voorgelegd.

1. Kennisdelen en kennisoverdracht, wat speelt er in het dorp? Bent u bereid uw kennis te delen en aan de slag te gaan met de kennis die in het project wordt vergaard?
2. Bent u bereid om vanaf het begin mee te doen en u te verbinden met de uitkomst? Als alle partners vanaf het begin meedoen, lukt het beter om in te spelen op de beweging die zal ontstaan dan wanneer pas achteraf aansluiting tot stand komt.
3. Afstemming, met als doel gebruikmaken van elkaars dynamiek: bent u bereid om, daar waar dat mogelijk en gewenst is, samen op te trekken?
4. Methodeoverdracht, bent u bereid om met de samenwerkingspartners te onderzoeken hoe u de methode kunt uitbreiden naar andere dorpen?

Nadat het sterrenteam is gevormd, vindt een eerste bijeenkomst plaats waarin wordt toegelicht wat de bedoeling is. Wat wordt er verwacht van het sterrenteam en wat vraagt dit?

Stap 2: In de spiegel kijken en zelftoets

Het sterrenteam gaat een antwoord zoeken op de vragen: 'Waar is dit dorp goed in? Waarom is het prettig leven in dit dorp?' Belangrijk hierbij is het directe contact tussen de bewoners. Geen schriftelijke enquête dus, maar interactieve bijeenkomsten en gesprekken. Dit gebeurt bijvoorbeeld tijdens huiskamergesprekken bij bewoners thuis. Om de vaart erin te houden, worden deze gesprekken (doorgaans vijf, met steeds andere deelnemers) binnen een periode van twee weken gehouden.

Tijdens de huiskamergesprekken vraagt de vijfsterrenwerker aan de deelnemers voor elk van de vijf sterren, pijlers van woon- en leefplezier, concrete uitwerkingen te noemen voor het eigen dorp. De voorbeelden die zijn beschreven in het Receptenboek, kunnen de deelnemers op ideeën brengen en inspireren. Deze recepten zijn afkomstig uit dorpen die het predicaat Vijf Sterren Dorp hebben verkregen, aangevuld met goede voorbeelden uit andere regio's.

Na een eerste inventarisatie worden de uitwerkingen per ster doorgenomen en wordt bepaald of deze ster glanst dan wel opgepoetst moet worden. Direct na de bijeenkomsten volgt verslaglegging. De bijeenkomsten worden zorgvuldig voorbereid door de vijfsterrenwerker. Na de laatste bijeenkomst maakt de vijfsterrenwerker voor het kernteam een verslag met de uitkomst van de gesprekken, gerubriceerd volgens de vijf sterren van de methode, de vijf pijlers van woon- en leefplezier:

1. identiteit, traditie, dorpscultuur
2. alledaagse ontmoetingen en activiteiten, verenigingsleven, voorzieningen
3. zaken op eigen kracht regelen
4. zorg voor elkaar
5. leren van elkaar.

De vijfsterrenwerker checkt de eventuele lokale gevoeligheden die opkomen. Hij of zij houdt een logboek bij en noteert daarin de namen van bijzondere mensen uit het dorp, maar ook ideeën en afspraken die op termijn wellicht gemaakt moeten worden en witte vlekken en taboes in het dorp.

Stap 3: Goed nadenken en uitdagingen benoemen

Het sterrenteam trekt uit de vorige stap zijn conclusies: waar blinkt dit dorp in uit? Waar liggen uitdagingen en verbeteringen? Het hulpmiddel hierbij is gebaseerd op het 'kernkwaliteitenkwadrant' van Daniel Ofman (zie 2.2). Iedere ster die in het verslag van de huiskamerbijeenkomsten is beschreven, wordt bekeken aan de hand van dit kwadrant. Per ster wordt met behulp van het kernkwaliteitenkwadrant gekeken of het dorp hier sterk in is of dat het juist een aandachtspunt is. De kwaliteit van de betreffende ster in het dorp wordt benoemd, de valkuil en de allergie worden bepaald en er wordt gekeken waar de uitdaging ligt. Op deze manier worden de vijf sterren van woon- en leefplezier stuk voor stuk, na prioritering, tegen het licht gehouden. Voor elke ster formuleert het kernteam een uitdaging. Dit vormt de basis voor de recepten van het dorp, de beschrijving van de manier waarop het dorp invulling geeft aan woon- en leefplezier. De sterrenwerker houdt zo lang mogelijk de aandacht gericht op het trekken van conclusies en het benoemen van de uitdagingen, om te voorkomen dat te snel wordt overgestapt op de feestelijke afsluiting en de verspreiding van de resultaten. Zo wordt

duidelijk of de ster glanst of moet worden opgepoetst.

Daarna kan de aandacht naar verspreiding. De sterren worden door het sterrenteam uitgewerkt in een boekje, krantje, nieuwsbrief of andere informatiedrager, het 'receptenboek' van dit dorp. De sterrenwerker geeft vervolgens het sterrenteam richtlijnen voor de afrondende manifestatie.

Stap 4: Delen, verantwoord en presenteren

Het sterrenteam zoekt een moment om feestelijk te laten zien waar het dorp goed in is en om de uitdagingen voor de toekomst te presenteren. Dit is het moment waarop de analyse gedeeld wordt met het dorp. Het gaat feitelijk om drie zaken: het delen van de conclusies en het presenteren van de sterren, het formuleren van de uitdagingen en de borging van de uitvoering. Dat laatste bijvoorbeeld door dorpsgenoten te werven die in werkgroepen aan de uitdagingen willen gaan werken.

Bij de voorbereidingen van de afsluitende bijeenkomst worden zoveel mogelijk mensen betrokken. Er vindt verbreding plaats van het sterrenteam en de bij de huiskamerbijeenkomsten betrokken burgers naar de gehele dorpsgemeenschap. Het programma heeft een formeel en een informeler deel. Elk dorp doet dat op zijn eigen manier. De vijfsterrenwerker stapt in deze fase uit het sterrenteam. Hij of zij heeft gezorgd voor een duidelijke opdracht met heldere richtlijnen en een harde datum, nu komt het aan op de eigen kracht en het eigen inzicht van het sterrenteam. Het *wat* is duidelijk, het *hoe* is aan het dorp zelf. De sterrenwerker houdt wel een vinger aan de pols.

Stap 5: Verankeren en borgen

Binnen drie weken na de feestelijke afronding in het dorp vindt een bijeenkomst plaats van het sterrenteam, de contactambtenaar van de gemeente waarin het dorp ligt, de lokale welzijnsinstelling en andere relevante partijen. Hierin worden de losse draden afgehecht en worden afspraken vastgelegd over de eventuele ondersteuning van de uitdagingen en de geformeerde werkgroepen. Hierbij zijn de medewerking en aanwezigheid van het lokale welzijnswerk en de gemeente essentieel. Hier eindigt de taak van het sterrenteam. Vanaf nu gaan werkgroepen verder, al dan niet met afgesproken ondersteuning. Er wordt een afspraak gemaakt dat over een jaar een *update* zal plaatsvinden, een soort Sterren APK.

De kunst is om met deze bijeenkomst de ontstane dynamiek en de daaruit voortvloeiende initiatieven te verankeren in de alledaagse eenvoud van het lokale. Het dorp moet in de werkgroepen zelf aan het werk kunnen en vooral ook zelf aan zet zijn.

1.6 Materiaal

Voor toepassing van de methode Vijf Sterren Dorpen zijn de volgende materialen beschikbaar:

1. *De Methode Vijf Sterren Dorpen*, geschreven onder redactie van A. van Straaten & J.

Hofman, met medewerking van G. van Arragon, K. Bouwman en L. Hummel, uitgegeven in juni 2011 door de Brede Overleggroep Kleine Dorpen Drenthe (BOKD) te Assen.

In dit handboek is de werkwijze van Vijf Sterren Dorpen beschreven. Het bevat per stap een beschrijving van de aanpak en praktische aanwijzingen voor de vijfsterrenwerker.

2. *Recepten voor een leefbaar dorp*, geschreven onder redactie van L. Hummel en W. de Jong met bijdragen van G. van Arragon, K. Bouwman, A. van Straaten, J. Hofman en de Sterrenteams van Gasteren, Huis ter Heide, Echten, Schoonloo en Hooghalen. De publicatie is in juni 2011 uitgegeven door BOKD te Assen.

In het receptenboek worden per ster voorbeelden (of 'recepten') gegeven voor het werken aan een de kwaliteiten. De recepten dienen als inspiratiebron voor dorpen of buurtschappen die aan de slag willen met de methode. Onderdeel van de methode is dat een dorp de eigen recepten beschrijft. Deze kunnen worden gedeeld op www.vijfsterrendorpen.nl.

Op de website www.vijfsterrendorpen.nl is ook ander voorbeeldmateriaal beschikbaar, zoals de Vijf sterrenboekjes die de deelnemende dorpen hebben gemaakt.

1.7 Uitvoerende organisaties

De methode wordt toegepast door welzijns- of maatschappelijke organisaties die met dorpen of wijken werken. Ook zzp-ers met een welzijnsachtergrond kunnen de methode toepassen. In het project wordt de lokale welzijnsorganisatie betrokken als deelnemer, adviseur en eventueel eigenaar of uitvoerder van één van de vervolgprojecten. Ook de dorpsbelangenorganisatie is nauw betrokken en eventueel de gemeente.

De methode is toegepast in Drenthe, in de dorpen Gasteren, Hooghalen, Echten, Huis ter Heide en Schoonloo door Brede Overleggroep Kleine Dorpen Drenthe.

1.8 Benodigde competenties van de uitvoerder

De vijfsterrenwerker is een agoog/opbouwwerker of iemand die goed, speels en doelgericht met groepen kan werken. Iemand die in aanvang het voortouw neemt en gaandeweg de vijf sterrenaanpak steeds meer aan het sterrenteam en de bewoners overlaat. Hij/zij moet hiermee kunnen spelen als groepswerker, gespreksleider en motivator en is tevens alert als communicator, inspirator en als het moet als mediator.

Intervisie en zelfreflectie

Zelfreflectie van de sterrenwerker op zijn opstelling is noodzakelijk. Daarbij is het logboek behulpzaam (zie 1.5) waarin de vijfsterrenwerker waarnemingen en eigen verhalen bijhoudt. Hij of zij deelt dit logboek per mail met collega-sterrenwerkers. De ervaring leert dat daar direct reacties op komen in de vorm van waarschuwingen, schouderklopjes en praktische tips.

1.9 Overige randvoorwaarden

Kwaliteitsbewaking

Het logboek (zie 1.5) dient niet alleen voor intervisie en zelfreflectie, maar is ook een vorm van kwaliteitsbewaking. Na de afsluitende bijeenkomst vindt ook in het sterrenteam een evaluatie plaats.

Kosten van de interventie

De kosten voor de interventie omvatten drie posten: de uren van de vijfsterren werker (drie maanden lang één dag per week), projectkosten (inclusief het Vijf Sterren bord) en een uitvoeringsbudget voor het dorp. In totaal komt dit neer op ongeveer € 17.500 per interventie.

1.10 Overeenkomsten en verschillen met andere interventies

De methode Vijf Sterren Dorpen heeft raakvlakken met de methode *Dorpsagenda met dorpswaardering*. Beide methoden richten zich op het verbeteren van de leefbaarheid van dorpen. De aanpak is echter verschillend. De methode Dorpsagenda met dorpswaardering gaat uit van het formuleren van verbeterpunten aan de hand van de enquête Dorpswaardering. Aan de hand van deze enquête wordt de Dorpsagenda opgesteld. In de methode Vijf Sterren Dorpen worden de sterke punten en verbeterpunten bepaald na een analyse van de groepsgesprekken. Het cruciale verschil zit hem in de betrokkenheid die de gesprekken opleveren, in tegenstelling tot het invullen van een enquête. Het gaat om introspectie en eerlijk zijn, in de spiegel durven kijken. Daarom is direct contact noodzakelijk, door middel van interactieve olooppjes en gesprekken. Het sterrenteam bedenkt de manier die het beste bij het dorp past. De methode Dorpsagenda met dorpswaardering verschilt qua aanpak te sterk van de methode Vijf Sterren Dorpen om beschikbaar effectonderzoek als indirect bewijs mee te nemen. Andere methoden waarin de leefwereld van bewoners als uitgangspunt wordt genomen, zijn *Planning for Real* en *LENS* (Leefbaarheidsanalyse Nieuwe Stijl). Hierbij maken bewoners plannen voor de inrichting van de openbare ruimte aan de hand van door henzelf gemaakte maquettes. Nadere studie moet uitwijzen of *Planning for Real* en *LENS* soortgelijke methoden zijn en/of in welke mate ze vergelijkbaar zijn.

1.11 Contactgegevens ontwikkelaar

Brede Overleggroep Kleine Dorpen Drenthe

Oostersingel 21a

9401 JZ Assen

info@bokd.nl

0592 31 51 21

www.bokd.nl

Contactpersoon

Dhr. Luit Hummel

0592 31 51 21

l.hummel@bokd.nl

2. Onderbouwing

2.1 De ontwikkelgeschiedenis van de methode

De provincie Drenthe wilde in 2008 werk maken van de driehoek Wonen Zorg Welzijn (WZW) en heeft vier partijen gevraagd met een plan te komen om de component Welzijn hierin te versterken. BOKD heeft vervolgens een denktank ingericht met als opdracht een plan te ontwikkelen met een aansprekend idee:

- waardoor de component Welzijn (binnen de driehoek WZW) de komende jaren in de dorpen en buurtschappen wordt versterkt
- waarmee dorpsbelangenorganisaties concreet aan de slag kunnen
- waarmee een beproefde werkwijze ontstaat die ook in andere dorpen en buurtschappen kan worden toegepast.

Het plan moest ontwikkeld worden vanuit een eigen visie op de welzijnscomponent en er moest bodem en legitimatie onder worden gelegd, waarna het gepresenteerd kon worden aan de provincie.

Vijf sterren leerfabriek

De methode is ontwikkeld in de 'vijf sterren leerfabriek' van de BOKD en verfiind tijdens de uitvoering in de dorpen Gasteren, Echten, Hooghalen, Huis ter Heide en Schoonloo. Deze dorpen hebben zich aangemeld na een voorlichtingsavond door BOKD waarvoor alle dorpen in Drenthe waren uitgenodigd. In de leerfabriek is in zeswekelijkse bijeenkomsten van uitvoerende vijfsterrenwerkers, methodiekontwikkelaars en een sociale wetenschapper de methode verder uitgewerkt. Het ontwikkelen, beoordelen en bijschaven van de methode, op basis van de dagelijkse werkelijkheid, stond hierin centraal.

Het ontwikkelen van de methode en het beschrijven ervan is mede verzorgd door de organisatie Straatsmederij (www.straatsmederij.nl).

2.2 Onderbouwing van de probleemanalyse, doel, doelgroep en aanpak

De ontwikkelaars hebben voor de onderbouwing van de methode gebruik gemaakt van de visie op burgerparticipatie van Tonkens (2010, in: Van Straaten & Hofman, 2011) en het kernkwaliteitenkwadrant van Ofman (2006, in: Van Straaten & Hofman, 2011).

Burgerparticipatie

Na de nadruk op overheid in de naoorlogse jaren, en op markt in de jaren negentig, wordt nu burgerparticipatie het leidende principe bij het organiseren van de samenleving (Tonkens, 2010, in: Van Straaten & Hofman, 2011). Voor de dorpen en buurtschappen op het platteland is dat niet nieuw, het sociale en maatschappelijke leven draaide daar altijd al op deelname aan de

dorpssamenleving. Tegelijkertijd staat burgerparticipatie ook in de dorpen en buurtschappen onder druk. Er vindt een verschuiving plaats van klassieke dorpsbinding naar lokaal bewustzijn, van plaatselijke afhankelijkheidsrelaties naar sociale interacties op vrijwillige basis. Daarmee ligt er ook voor dorpen en buurtschappen de uitdaging het begrip burgerparticipatie opnieuw in te vullen. Vijf Sterren Dorpen is een manier om dit aan te pakken, het is een methode die uitgaat van de eigen kracht van dorpen.

Kernkwaliteiten kwadrant

Voor de onderbouwing van de aanpak van de methode verwijst de ontwikkelaar naar het kernkwaliteitenkwadrant van Daniel Ofman (2006, in: Van Straaten & Hofman, 2011). Dit model omvat kernkwaliteiten, valkuilen, allergieën en uitdagingen. Volgens Ofman kunnen sommige kernkwaliteiten zo sterk aanwezig zijn, dat ze juist een valkuil worden. Een valkuil is dus een doorgeschoten kernkwaliteit. In stresssituaties kan het voorkomen dat kernkwaliteiten (bijvoorbeeld daadkracht) meer worden ingezet, met het risico door te schieten in de valkuil (drammerigheid). Wordt er nog meer druk gezet, dan kan de kernkwaliteit doorschieten naar de eigen allergie (besluiteloosheid). De daadkrachtige persoon geeft het op en wordt volledig passief, de allergie die past bij daadkracht. Tegenover iemands valkuil (drammerigheid) ligt iemands uitdaging (geduld).

De methode maakt gebruik van dit kwadrant bij het beschrijven van de genoemde sterren en het trekken van conclusies daaruit. Per ster wordt met behulp van het kernkwaliteitenkwadrant gekeken of het dorp hier sterk in is of dat het juist een aandachtspunt is. De kwaliteit van de betreffende ster in het dorp wordt benoemd, de valkuil en allergie bepaald en er wordt gekeken waar de uitdaging ligt.

3. Onderzoek naar praktijkervaringen

De beschrijving van de praktijkervaringen van de professional en cliënt/burger is gebaseerd op de volgende publicatie:

Actief burgerschap in Drentse dorpen: evaluatie, geschreven door Thaddeus Müller, uitgegeven in januari 2012 door SEV te Rotterdam (te downloaden via www.sev.nl). Dit evaluatieonderzoek naar Vijf Sterren Dorpen geeft een antwoord op de volgende vier vragen.

1. Hoe kijken bewoners naar hun eigen samenleving? Wat zijn haar kwaliteiten en wat moet volgens hen veranderen?
2. Hoe is het project uitgevoerd? Op welke manier zijn bewoners ertoe aangezet om zich uit te spreken over hoe zij samenleven?
3. Hoe heeft het project bijgedragen aan het sociale leven in de dorpen? Heeft het project een positief effect gehad op het sociale kapitaal van de dorpen?
4. Is het project voor herhaling vatbaar in andere gemeenschappen in Drenthe en daarbuiten? Is het noodzakelijk dat zo'n interventie wordt uitgevoerd in gemeenschappen waar het relatief goed mee gaat?

Gedurende het project heeft de onderzoeker een aantal bijeenkomsten bijgewoond en informele gesprekken gevoerd. De onderzoeker was bovendien betrokken bij de opzet van de methode. De evaluatie vond plaats tijdens vier groepsgesprekken met twintig bewoners die actief betrokken waren bij het project. Met de drie professionals die nauw betrokken waren bij het project, is uitvoerig gesproken over de implementatie ervan. Van elk project heeft de onderzoeker een beschrijvend verslag gemaakt dat is voorgelegd aan de betrokken professional ter verificatie. De onderzoeker heeft bovendien de beschikking gekregen over de logboeken van de vijfsterrenwerkers. Tot slot zijn de slotpublicaties van het project bekeken.

3.1 Praktijkervaringen van de uitvoerder

Vijfsterrenwerkers

De ervaring van de vijfsterrenwerkers is dat zij meer bereiken dan dorpsbewoners alleen, omdat zij fungeren als neutrale buitenstaanders die bewoners weten te stimuleren om kritisch naar hun gemeenschap te kijken. Door de neutrale positie, zonder verborgen agenda of bagage, konden zij tijdens de onderzoeksfase gevoelige situaties bespreekbaar maken en voorkomen dat bewoners bleven steken in sociaal wenselijke verhalen. Bovendien konden de professionals waar nodig de bewoners uitdagen om verder te gaan.

Burgers aan zet

In de andere fases deden de professionals een stap terug en lieten de bewoners hun gang gaan. Voor hen was dit de ideale situatie: *'Ik zag dat het steeds beter ging, dat mensen enthousiaster werden. Dat vind ik zo mooi. (...) Als de mensen het zelf doen, dan heb je bereikt wat je wilt.'*

Mobiliseren van burgers

In de laatste fasen van het project bleek het voor de professional van belang dat de bij het sterrenteam betrokken bewoners het doel van mobiliseren deelden. In sommige dorpen waren dorpsbewoners betrokken die sterk waren in initiatief nemen en die nadruk legden op efficiëntie. Soms liep dit niet synchroon met de doelen van de sterrenwerker: *'Hun doel was informatieverzameling. Mijn doel was een mobilisatie op gang te brengen. Dat is niet gebeurd.'* In de dorpen waar het sterrenteam zich meer richtte op het project zijdelings steunen en het proces op zijn beloop laten, lag in de uitvoering van het project nadruk op het relationele en ontstond een sterke onderlinge verbondenheid.

3.2 Praktijkervaringen van de cliënt/burger

Motivatie

De bewoners hadden diverse redenen om mee te doen aan het project. Globaal zijn de volgende drie categorieën te onderscheiden.

1. Een categorie bewoners heeft gekozen voor het project omdat de intentie hen aansprak. Ze dachten dat de leefbaarheid van het dorp hiermee verbeterd kon worden. Deze groep bestaat uit 'oude' en 'nieuwe' bewoners.
2. Voor diverse bewoners was het niet iets waar ze over nadachten, het was iets vanzelfsprekends. Het gaat hier vooral om personen die geboren en getogen zijn in het dorp. *'Ik doe het voor het dorp. Als je hier woont, moet je je ook ervoor inzetten. Dat heb ik van huis uit meegekregen.'*
3. De laatste categorie bewoners deed mee omdat ze de kwaliteit van hun sociale leven in het dorp wilde verbeteren en omdat de vorm en de inhoud hen aanspraken. In deze categorie domineren de nieuwkomers. *'Voor mij was het belangrijk om bewoners bij elkaar te brengen. Het samen doen sprak mij aan. Ook wij worden nog steeds als nieuwkomers gezien terwijl we hier al ruim tien jaar wonen, dat zegt genoeg. Het was voor ons ook een manier om aansluiting te vinden.'*

De huiskamergesprekken

De huiskamergesprekken werden in de dorpen ervaren als een aangename verrassing. Bewoners leerden elkaar op een andere manier kennen. *'Je hoorde vaak mensen zeggen: oh dat wist ik helemaal niet van jou of: woon jij hier al zo lang?'* Bewoners beschreven de sfeer als vertrouwd, vriendelijk, respectvol en open.

De sterrenwerkers

De deelnemers gaven aan dat het project moeilijk te realiseren zou zijn door iemand die niet van buiten kwam. Een persoon uit de eigen gemeenschap wordt vaak in een kamp geplaatst en zal daarom op weerstand van bepaalde bewoners stuiten.

Het kernkwaliteitenkwadrant

In de analysefase hadden bewoners vaak moeite met het begrippenapparaat van het

kernkwaliteitenkwadrant. Sommige bewoners vonden de begrippen abstract of wazig. De bewoners gaven aan meer tijd nodig te hebben voor deze fase. Deze ervaring is al meegenomen en verwerkt in de werkwijze zoals die is beschreven in het handboek: de leden van het sterrenteam spelen het kernkwaliteitenspel eerst individueel, toegepast op de leden van het sterrenteam en passen het daarna pas toe op de sterren van het dorp. Zij kunnen hierdoor beter uit de voeten met het kwadrant.

Feestelijke slotbijeenkomst: de presentatie

In de laatste twee fasen, presenteren van het project aan de bewoners en borging, was er een groot verschil in uitvoering tussen de verschillende dorpen. Op sommige plaatsen werd gekozen voor een afsluiting die geheel in het teken stond van het vijfsterrenproject. Op andere plaatsen was dit een onderdeel van een grotere viering. In Huis ter Heide werd een feestelijke bijeenkomst georganiseerd waar oude en nieuwe bewoners bij elkaar kwamen. Een oudere bewoner: *'Wat hier zaterdag neergezet is, daarvan dacht ik sjonge, dat dat hier kan had ik niet gedacht. (...) Wij zijn geen ingezakt dorp. Nu zijn ook andere dingen mogelijk.'* Het effect van de eindbijeenkomst was groter in de dorpen waar deze als aparte activiteit was georganiseerd.

Een belangrijk element in het informele gedeelte van de feestelijke slotbijeenkomst was dat enkele bewoners op de voorgrond traden die nauwelijks bekend waren in het dorp, zoals een celliste en een doelzakspeeler. De celliste vertelde dat ze het project geslaagd vond omdat ze via het project beter contact had gekregen met de dorpsbewoners. Ook de doelzakspeeler vond het speciaal om op het feest te spelen: *'Ik woon hier al zo'n vijf jaar, maar de meeste mensen kennen mij nu pas.'*

Positieve invloed op sociaal vertrouwen

Door de opzet van het project, in het bijzonder de bewonersgesprekken en het slotfeest, heeft het project een positief effect gehad op de relaties in het dorp. Vooral voor de 'oude' bewoners was het vaak een verrassing dat de nieuwkomers zich ook betrokken toonden bij het dorp. Het sociale vertrouwen is ook positief beïnvloed door het project. Doordat het project tot een goed einde is gebracht en vooral door de aparte feestelijke slotbijeenkomst is het vertrouwen in elkaar en in het vermogen van het dorp toegenomen.

Verbetering van leefbaarheid

Het project heeft op twee manieren bijgedragen aan de leefbaarheid in de dorpen. Enerzijds heeft dit te maken met het ontwikkelen van een kritische blik op het dorp. De dorpsbewoners moesten conflictvermijdende omgangsvormen achter zich laten en hun samenleving kritisch observeren om te komen tot een visie op hoe zij willen samenleven. Anderzijds heeft het betrekking op het slechten van de sociale barrières in de dorpen. Het project heeft verder gefungeerd als aanjager van onbenut sociaal kapitaal, waardoor meer bewoners actief zijn geworden. Met het oog op de beschreven resultaten en de relatief geringe kosten lijkt het een vanzelfsprekende optie om het project in andere dorpen in Drenthe en daarbuiten uit te voeren. Het is wel belangrijk dat dit plaatsvindt in gemeenschappen waarmee het relatief goed gaat. De onderzoeker legt niet verder uit wat wordt bedoeld met 'gemeenschappen waarmee het relatief goed gaat', maar het ligt voor de hand dat hiermee wordt gerefereerd aan het sociale kapitaal in de gemeenschap.

3.3 Praktijkvoorbeeld

De beschrijving van onderstaand praktijkvoorbeeld is gebaseerd op *Gasteren Vijfsterrendorp*, uitgegeven in april 2010 door de Brede Overleggroep Kleine Dorpen Drenthe (BOKD) te Assen. Te downloaden via www.vijfsterrendorpen.nl

Startsituatie

Gasteren heeft zich in september 2009 aangemeld voor het project Vijf Sterren Dorpen. Overwegingen om deel te willen nemen waren de volgende.

- Een snel veranderende samenstelling (oorspronkelijke versus nieuwe dorpsbewoners), met soms weinig begrip voor elkaars cultuur.
- Voorzieningen die in rap tempo verdwijnen of verdwenen zijn.
- Afname van onderlinge verbanden.
- Activiteiten die er zijn komen voort uit traditie, nieuwe activiteiten komen moeilijk van de grond.
- Gasteren heeft een eigen dorps huis, maar het gebruik ervan neemt zienderogen af.

De uitvoering

Het Vijfsterrenteam bestond in Gasteren uit een mix van jong en oud, oorspronkelijke en nieuwe dorpsbewoners, man en vrouw. Iedereen die werd uitgenodigd zei ja. Het was geen enkel probleem om iemand te vinden die gastheer/gastvrouw wilde zijn voor een huiskamergesprek. Het lukte ook om een bonte mengeling van dorpingen aan de huiskamertafels te krijgen. Per avond deden er acht mensen mee. Naast de bekende actieve dorpsbewoners heeft het Vijfsterrenteam bewust ook dorpingen uitgenodigd die de keuze maken om voor de rust en op zichzelf in Gasteren te wonen.

De huiskamergesprekken duurden zonder uitzondering langer dan gepland. Het waren gezellige avonden, waarop bekende thema's, tevredenheid over goed lopende zaken, maar ook tegenstrijdige belangen aan de orde kwamen. Het project ging leven in het dorp. Wel stakte het even bij het voorbereiden van de feestelijke afronding, vanuit het dorp kwam het signaal om hier niet teveel geld aan te besteden.

Resultaten

Deelnemers en dorpingen zijn enthousiast en het Sterrenteam heeft aangegeven met Dorpsbelangen de veranderingen en voortgang te bewaken. Gasteren vulde het Vijfsterrendorp Receptenboek aan met concrete voorbeelden uit het eigen dorp.

Ster 1, van identiteit en dorpscultuur, straalt. Wel moet er aandacht zijn voor het betrekken van nieuwe inwoners en nieuwe doelgroepen, bijvoorbeeld jongeren. Gewoonten en tradities betekenen niet dat alles bij het oude moet blijven.

Bij Ster 2 beschreef Gasteren de vele ontmoetingsmogelijkheden in het dorp, maar ook de problemen die er zijn met het vinden van voldoende bestuursleden. Het is moeilijk om

voldoende mensen te vinden om de activiteiten te organiseren. De verenigingen gaan verkennen of er samenwerkingsmogelijkheden zijn. Bovendien wordt onderzocht of de ontmoetingsplaats zelf, Dorpshuis De Gasterije, verbouwd kan worden zodat het gebouw beter aansluit bij de behoeften.

Bij Ster 3 constateerde Gasteren dat deze flonkert. Als er iets geregeld moet worden, dan wordt dit spontaan opgepakt en gedaan.

Ster 4, van 'naoberschap' en zorg en aandacht voor elkaar, vonden de inwoners van Gasteren de belangrijkste ster. De uitdaging is hier dat het niet vanzelf gebeurt en er zijn afspraken gemaakt dat mensen elkaar om hulp vragen of helpen als dat nodig is, in plaats van er vanuit te gaan dat dit vanzelf gebeurt.

De vijfde Ster, leren van elkaar, straalt in Gasteren. Er is een eigen website waarop veel informatie te vinden is. Naar buiten toe kan Gasteren echter wel meer moeite doen om in contact te komen met bijvoorbeeld natuurbeschermingsorganisaties, want vooral in het weekend staat de rust in het dorp onder druk door dagjesmensen die van de mooie natuur komen genieten.

Gasteren kende een extra ster toe aan het eigen prachtige dorp in de natuurlijke omgeving van de Drentse Aa.

4. Effectonderzoek

4.1 Directe aanwijzingen voor de effectiviteit

De ontwikkelaar voert geen onderzoek aan naar de effectiviteit van de methode. Dergelijk onderzoek is evenmin gevonden bij de door MOVISIE uitgevoerde literatuursearch (zie 6.1).

4.2 Indirecte aanwijzingen voor de effectiviteit

De ontwikkelaar voert geen onderzoek aan naar soortgelijke methoden, noch in Nederland, noch in het buitenland. Dergelijke onderzoeken zijn evenmin gevonden bij de door MOVISIE uitgevoerde literatuursearches (zie 6.1).

5. Conclusies

5.1 Samenvatting werkzame elementen

- Het verbeteren van welzijn en leefbaarheid in het dorp door bewoners gezamenlijk de kwaliteiten én uitdagingen te laten benoemen (1, 2).
- Procesbegeleiding door de vijfsterrenwerker als een relatieve buitenstaander draagt bij aan een open sfeer waarin bestaande impasses kunnen worden doorbroken, nieuwe gesprekken ontstaan en bewoners waar nodig worden uitgedaagd om verder te gaan (1, 3).
- Het initiatief ligt bij een divers samengesteld sterrenteam van sleutelfiguren uit het dorp: jong en oud, man en vrouw, meer of minder betrokken bij het dorp, nieuwkomers en geboren en getogen dorpingen (1, 3).
- Door de huiskamergesprekken en de slotbijeenkomst vindt verbreding plaats naar de gehele gemeenschap: dit draagt bij aan het draagvlak bij en de betrokkenheid van de bewoners (1, 2, 3).
- Via het kernkwaliteitenkwadrant wordt geanalyseerd waar het dorp sterk in is en waar juist aandachtspunten liggen (1, 2).
- Resultaten worden geborgd en verankerd door afspraken te maken met de contactambtenaar van de gemeente waarin het dorp ligt, de lokale welzijnsinstelling en andere relevante partijen en door een jaarlijkse Sterren APK (1).

5.2 Samenvatting effectonderzoek

Er zijn geen wetenschappelijke onderzoeken bekend die directe of indirecte aanwijzingen leveren voor de effectiviteit van de methode.

6. Verantwoording

6.1 Zoeken en selecteren van literatuur

Zoekvraag en zoektermen

Wat is bekend over de praktijkervaringen met en de effectiviteit van de methode Vijf sterrendorpen voor bewoners ten behoeve van het versterken van de component Welzijn in de WZW-driehoek en het verbeteren van de leefbaarheid?

- Vijf sterren dorp
- Plattelandsontwikkeling
- Dorpen
- Methoden
- Dorpsontwikkeling
- Dorpswaardering

Zoekstrategieën

- Het beschikbare materiaal is opgevraagd bij de ontwikkelaar.
- Er is gezocht in meerdere databanken:
 - Catalogus MOVISIE
 - NARCIS
 - HBO Kennisbank
 - PiCarta
 - WorldCat
- De referenties van het reeds gevonden materiaal zijn gecheckt.
- Internetresearch via Google Scholar.

Selecteren van literatuur

Op basis van titels en *abstracts* is een selectie gemaakt. Vervolgens zijn de mogelijk interessante artikelen aangevraagd, doorgenomen en verder geselecteerd. De literatuur is als volgt geselecteerd: alleen publicaties die ingaan op de methode of in relatie stonden met de in de methode genoemde bronnen zijn meegenomen (zie 6.2 voor de geselecteerde literatuur).

6.2 Literatuur

Gasteren Vijfsterrendorp (2010). Assen: Brede Overleggroep Kleine Dorpen Drenthe (BOKD).
Te downloaden via www.vijfsterrendorpen.nl.

Hummel, L. & Jong, W. de (Eds). (2011). *Recepten voor een leefbaar dorp*. Assen: Brede

Overleggroep Kleine Dorpen Drenthe

Müller, Th. (2012). *Actief burgerschap in Drentse dorpen. Evaluatie*. Rotterdam: SEV.
(http://www.sev.nl/rapporten/rapport.asp?code_pblc=111)

Straaten, A. van & Hofman, J. (Eds). (2011). *De Methode Vijf Sterren Dorpen*. Assen: Brede Overleggroep Kleine Dorpen Drenthe.

Bijlage 1 – Toelichting effectonderzoek

Voor het vaststellen van de effectiviteit van methoden (onderdeel 4 van het werkblad) wordt het onderzoek hiernaar systematisch in kaart gebracht (bijlagen 2 en 3).

Directe en indirecte aanwijzingen voor effectiviteit

Er zijn twee typen aanwijzingen voor de effectiviteit van een methode:

- **Directe aanwijzingen.** Resultaten uit onderzoek die betrekking hebben op precies die methode die in het onderhavige document is beschreven.
- **Indirecte aanwijzingen.** Resultaten uit onderzoek naar andere methoden met hetzelfde doel en dezelfde doelgroep en aanpak. Deze worden hier verder aangeduid als 'soortgelijke methoden'.

Het gaat hier om:

- resultaten uit onderzoek naar buitenlandse versies van de methode (zoals *Motivational interviewing*, de Amerikaanse variant van de Nederlandse Motiverende gespreksvoering of de Amerikaanse ABCD-methode als voorloper van de Nederlandse ABCD-methode)
- resultaten uit onderzoek naar de effectiviteit van Nederlandse methoden die tot hetzelfde type of dezelfde 'familie' behoren (zoals de Nederlandse activeringsmethoden die alle gebaseerd zijn op *Supported employment* of de methode *Samenwerking tegen agressie*, een op Turkse en Marokkaanse plegers van huiselijk geweld gerichte versie van de methode *Niet meer door het lint*).

Soms zijn er onvoldoende directe aanwijzingen of kunnen relevante indirecte aanwijzingen de directe aanwijzingen ondersteunen. Bij de selectie van soortgelijke methoden is maatgevend in hoeverre de methode in de kern overeenkomt met de beschreven methode. Wanneer dit niet duidelijk is of wanneer de methode te zeer verschilt, is er geen sprake van een soortgelijke methode en dus ook niet van indirect bewijs voor effect.

Wanneer een methode veelvuldig is onderzocht, is het aantal primaire onderzoeken soms te groot om binnen het kader van *Effectieve sociale interventies* te analyseren. Veelal zijn de primaire onderzoeken dan al geanalyseerd in *reviews* en *metastudies*. In dat geval gebruiken we de informatie uit deze overzichtsstudies. We volstaan dan met een globale analyse van de effectiviteit zoals gebleken uit de overzichtsstudies. Dit vullen we eventueel aan met een meer uitgebreide analyse van de (recente) primaire studies die (nog) niet in de overzichtsstudies zijn opgenomen.

Kenmerken effectonderzoek

Bij onderdeel 4 van het werkblad gaan we ervan uit dat er sprake is van een effectonderzoek wanneer er ten minste een meting heeft plaats gevonden die een cijfermatige indicatie geeft van het effect van een methode. Onderzoek naar de door professionals, burgers en/of cliënten ervaren effectiviteit van een methode nemen we mee in onderdeel 3 van het werkblad.

Het methodologische gewicht van het effectonderzoek en de resultaten daarvan wordt onder meer bepaald door de aanwezigheid van een voor- en meting, een controlegroep, de willekeurige

samenstelling daarvan, de modelgetrouwheid van de methode en de uitvoering van een follow-upmeting. Het methodologische gewicht varieert van 'licht' effectonderzoek (monitoring- of veranderingsonderzoek) tot 'zwaar' effectonderzoek (Randomized Controlled Trial ofwel RCT-onderzoek) en diverse vormen daar tussenin. Hoe 'zwaarder' het effectonderzoek, hoe 'harder' de uitspraken over de effectiviteit zijn. Dit wil niet zeggen dat er altijd gekozen moet worden voor zo zwaar mogelijk effectonderzoek. Welk type effectonderzoek het meest passend is, hangt af van de kenmerken en het ontwikkelingsstadium van de methode en de beschikbare financiële middelen.

Monitoring wordt alleen meegenomen als 'effectonderzoek' wanneer het een cijfermatige indicatie geeft van de behaalde resultaten met betrekking tot de doelen van de methoden. Bijvoorbeeld: bij buurtbemiddeling gaat het bij het monitoren om het aantal geslaagde bemiddelingen afgezet tegen het totaal aantal bemiddelingen dat heeft plaatsgevonden. Het gaat hier niet om tevredenheidonderzoek, dit hoort bij deel 3.

Bijlage 3 geeft een stapsgewijze uiteenzetting van de kenmerken per onderzoek en geeft een typering van de onderzoeksopzet. Het gaat daarbij om het objectief beschrijven van de kenmerken (onderdelen B t/m D).

Gemeten effecten

In een tabel (bijlage 3, onderdeel E) worden de onderzoeksresultaten cijfermatig gepresenteerd. De onderzoeksresultaten kunnen aanwijzingen geven voor positieve, geen of negatieve effecten.

Uitkomstmaten

Effectonderzoeken beantwoorden een beperkt aantal vragen. De gestelde vragen worden aangeduid als 'uitkomstmaten'. Alleen op deze uitkomstmaten wordt een effect gemeten. Er kan alleen iets over effect gezegd worden voor zover het betrekking heeft op één van de onderzochte uitkomstmaten. In bijlage 3 wordt het effect dan ook per uitkomstmaat aangegeven.

Effectgrootte

De mate waarin een resultaat als positief is aan te merken, is mede afhankelijk van de effectgrootte. Tot voor kort werd het effect van een methode vooral uitgedrukt in een statistisch significant verschil tussen voor- en nameting, of tussen voor- en nameting en *follow-up*, of tussen de nameting van de experimentele groep en de controlegroep. Een probleem bij deze aanpak is dat grote verschillen in kleine groepen vaak niet significant zijn. Bij grote groepen kunnen heel kleine verschillen weliswaar als zeer significant uit de bus komen, maar praktisch gezien van weinig waarde zijn.

De laatste jaren wordt er vaak voor gekozen om naast de statistische significantie ook de zogeheten effectgrootte d ('effectsize', ook wel aangeduid met ES) te rapporteren. Dit is een index die aangeeft hoe groot het waargenomen verschil is tussen voor- en nameting of tussen de experimentele (interventie-) en controlegroep. In sommige onderzoeksrapporten worden andere effectmaten gebruikt. In deze methodebeschrijving worden de effectmaten overgenomen uit de oorspronkelijke onderzoeksrapporten.

Bijlage 2 – Overzicht onderzoeken en de hoofdkenmerken

Onderzoeken naar praktijkervaringen (deel 3)

Methodes	Onderzoek 1
Titel rapport	Actief burgerschap in Drentse dorpen
Auteur	Thaddeus Müller
Jaar	2012
Onderzoeks-vraag	<ol style="list-style-type: none">1. Hoe kijken de bewoners naar hun eigen samenleving? Wat zijn haar kwaliteiten en wat moet volgens hen veranderen?2. Hoe is het project uitgevoerd? Op welke manier zijn de bewoners er toe aangezet om zich uit te spreken over hoe zij samenleven?3. Hoe heeft het project bijgedragen aan het sociale leven in de dorpen? Heeft het project een positief effect gehad op het sociaal kapitaal van de dorpen?4. Is het project voor herhaling vatbaar in andere gemeenschappen in Drenthe en daarbuiten? Is het noodzakelijk dat zo'n interventie wordt uitgevoerd in gemeenschappen waar het relatief goed mee gaat?
In het onderzoek betrokken doelgroep	Personen die betrokken waren bij het project, zoals de drie sociale professionals die verantwoordelijk waren voor de lokale uitvoering, leden van het bestuur van Dorpsbelangen en andere dorpsbewoners.
Aantal geïnccludeerde subjecten (n)	Vier groepsgesprekken met 20 bewoners die actief betrokken waren bij het project. Tijdens diverse bezoeken heeft de onderzoeker met circa 50 personen terloopse gesprekken gevoerd en er is met de drie professionals gesproken die betrokken waren bij de uitvoering.

